

RAD DEFEKTOLOGA SOCIJALNIH PEDAGOGA U OSNOVNIM ŠKOLAMA GRADA RIJEKE

Lenka Cimperman
OŠ "Centar"
Stela Kalember
OŠ "Fran Franković"
Sanda Šoić
OŠ "Zamet"
Vesna Žilić
OŠ "Podmurvice"
Rijeka

SAŽETAK

Osamdesetih godina osnovne škole na riječkom području se ekipiraju sa stručnim suradnicima. Školske godine 1992./93. započinje novi oblik defektološkog rada temeljen na novim zakonskim odredbama. Defektolozi socijalni pedagozi provode dodatnu defektološku pomoć s učenicima s poremećajima u ponašanju organske etiologije. U radu primjenjuju specifične odgojne i rehabilitacijske postupke kojima se sustavno djeluje na poboljšanje funkcioniranja svakog pojedinog djeteta. Godišnje se u ovaj oblik rada uključuje više od stotinu učenika.

Obuhvaćeni učenici uspješni su tijekom svoga školovanja i kod njih se u kasnijem periodu ne pojavljuju drugi javni oblici poremećaja u ponašanju.

Ključne riječi: Socijalni pedagog, osnovna škola

1. UVODNE NAPOMENE

Osamdesetih godina proces integracije djece s teškoćama u razvoju u redovne osnovne škole na riječkom području (Grad Rijeka i prigradske općine) popraćen je ekipiranjem škola sa stručnim suradnicima. Svaka osnovna škola imala je pedagoga, a na 2000 učenika (dvije ili tri škole) stručni tim škole sačinjavali su, uz pedagoga, psiholog i defektolog.

Defektolog, bez obzira na svoju specijalnost, u stručnom je timu škole obavljao poslove polivalentnog defektologa. Mobilni, polivalentni rad defektologa omogućavao je samo trijažnu dijagnostiku djece s teškoćama u razvoju, ali ne i kontinuirani rehabilitacijski rad defektologa određene specijalnosti za djecu s određenom vrstom teškoća.

Zbog stručne neopravdanosti takvog defektološkog rada, ali i tretmana djece s poteškoćama in-
tegrirane u redovne osnovne škole, Aktiv riječkih

defektologa poticao je promjene u zakonskim odredbama, što je ostvareno Zakonom o osnovnom školstvu (NN, br.50/90) te provedbenim propisima, prvenstveno Pravilnikom o osnovnškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju (NN 23/91) i Pravilnikom o upisu djece u osnovnu školu (NN 13/91).

Zasnovano na zakonskim odredbama navedenih Pravilnika, koristeći postojeće defektološke kadrove i uz svestranu pomoć Sekretarijata za društvenu djelatnost općine Rijeka, Aktiv riječkih defektologa izradio je 1992 god Novi model defektološkog rada s djecom s teškoćama u razvoju u osnovnom školstvu općine Rijeka, koji je s eksperimentalnim radom započeo školske godine 1992./93. U novom defektološkom radu nastojao se osigurati za svako dijete s teškoćama rehabilitacijski postupak koji je primjeren vrsti i stupnju njegove poteškoće.

U Pravilniku o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju u točki 6. Orijehtacijske liste vrsta i stupnja teškoće u razvoju navedeni su: "Poremećaji u ponašanju za koje je na temelju medicinske, psihologijske, pedagoške i socijalne ekspertize utvrđeno da su uvjetovani organskim faktorom ili progradirajućim psihopatološkim stanjem i zahtijevaju osposobljavanje za život i rad u primjerenim uvjetima te primjenjivanje odgovarajućih socijalno zaštitnih oblika."

Defektolozi socijalni pedagozi Aktiva riječkih defektologa razradili su model rehabilitacijskog rada za tu kategoriju djece s teškoćama u razvoju.

Učenici s organski uvjetovanim poremećajima u ponašanju najčešće su prosječnih intelektualnih sposobnosti, ali zbog popratnih smetnji koje se očituju u neusklađenom senzomotornom razvoju (psihomotorni nemir, kratkotrajna koncentracija i distraktibilna pozornost, motorička nespretnost, niži nivo emocionalne i socijalne zrelosti) najčešće nisu u mogućnosti pratiti redovni nastavni proces te im je potrebno osigurati primjereni oblik odgoja i obrazovanja. Za učenike s lakšim poteškoćama taj se oblik zasniva na članku 4. i 5. Pravilnika što znači potpunu odgojno obrazovnu integraciju uz savladavanje redovnih ili prilagođenih nastavnih sadržaja, individualizirani pristup u radu te dodatnu defektološku pomoć defektologa socijalnog pedagoga, a po potrebi i logopeda.

Dodatna defektološka pomoć defektologa socijalnog pedagoga organizira se kroz pojedinačni ili skupni rad jednom ili dva puta tjedno. Defektolog socijalni pedagog koordinira i, po potrebi, u rad s učenikom uključuje i druge stručnjake kao što su dječji psihijatar, djelatnici Centra za socijalni rad i Centra za odgoj.

Za učenike s težim poremećajima u ponašanju koji nisu u mogućnosti u redovnom razrednom odjelu obrazovno napredovati, Pravilnik u članku 10. predviđa mogućnost školovanja u posebnom razrednom odjelu unutar redovne škole.

U prvoj eksperimentalnoj godini novog defektološkog rada dodatna defektološka pomoć defektologa socijalnog pedagoga bila je organizirana u tri riječke osnovne škole, a obuhvaćeni su bili učenici iz trideset i jedne gradske i prigradske osnovne škole. Dodatnu defektološku pomoć ostvarivala su tri defektologa socijalna pedagoga i te je godine obrađeno 297 učenika koji su upućeni iz osnovnih škola s indicijom da je riječ o učenicima s poremećajima u ponašanju organske etiologije.

Preliminarnom trijažom, dijagnostikom i kroz postupak pedagoške opservacije te postupkom za utvrđivanje primjerenog oblika školovanja izdvojena su 102 učenika sa stvarnim poteškoćama.

Tri defektologa socijalna pedagoga nisu bila u

mogućnosti osigurati tretman za toliki broj učenika pa je početkom školske godine 1995./96. Odlukom Ureda za prosvjetu, kulturu, šport i tehničku kulturu Županije primorsko goranske zaposlen još jedan defektolog socijalni pedagog. Od tada do danas dodatna defektološka pomoć defektologa socijalnih pedagoga u Gradu Rijeci pruža se u 4 riječke osnovne škole ("Centar", "Fran Franković", "Podmurvice" i "Zamet").

Prilog 1. Broj učenika korisnika dodatne defektološke pomoći u riječkim osnovnim školama

	Centar	Fran Franković	Podmurvice	Zamet	Ukupno
96./97.	27	16	29	29	101
97./98.	34	15	31	39	119
98./99.	33	11	38	37	119

2. PROGRAM RADA DEFEKTOLOGA SOCIJALNOG PEDAGOGA U OSNOVNOJ ŠKOLI

Program rada defektologa socijalnog pedagoga u osnovnoj školi i ostvarivanje specifičnih stručnih zadaća utvrđenih Pravilnikom o osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju čine:

- Neposredan rad s učenicima s teškoćama u razvoju
- Ustroj, uspostava i praćenje programa rada
- Rad s učenikovim roditeljima
- Suradnja s osnovnim školama, centrima za socijalnu skrb, centrima primarne zdravstvene zaštite, Centrom za odgoj, Centrom za odgoj i obrazovanje i ostalim ustanovama u čijoj su skrbi djeca i mladež s poremećajima u ponašanju.

2.1. Neposredan rad s učenicima s poremećajima u ponašanju organske etiologije

2.1.1. Utvrđivanje psihofizičkog stanja djeteta i rad s učenicima u postupku pedagoške opservacije

Pravilnikom o upisu djece u osnovnu školu određuje se postupak utvrđivanja psihofizičkog stanja djece prije upisa u osnovnu školu i postupak utvrđivanja primjerenog oblika odgoja i obrazovanja za učenike s teškoćama u razvoju.

Psihofizičko stanje djeteta prije upisa u osnovnu školu utvrđuje Povjerenstvo koje čine: liječnik, psiholog, pedagog, defektolog i učitelj.

Ukoliko se temeljem pregleda i prikupljene dokumentacije utvrdi da je riječ o djetetu s

teškoćama u razvoju može se izreći rješenje o primjerenom obliku školovanja ili uputiti dijete na pedagošku opservaciju.

Tijekom pedagoške opservacije učenika s indicijama na poremećaje u ponašanju uvjetovane organskim faktorom ili progradirajućim psihopatološkim stanjima defektolog socijalni pedagog obavlja ove poslove:

- proučava dokumentaciju o djetetu
- roditelje ili staratelje upoznaje s tijekom opservacije te njihovim sudjelovanjem i zadaćama u procesu opservacije
- sudjeluje u izradi programa opservacije te daje prijedloge vezane za organizaciju procesa opservacije
- sudjeluje u neposrednom radu s djetetom radi demonstriranja praktičnog rada-aktivnosti, namijenjene odgojiteljima kao neposredna pomoć u ostvarenju individualiziranog plana i programa
- organizira i provodi individualni i skupni rad s roditeljima djeteta
- pomaže učiteljima i stručnim suradnicima (osobito u odabiru najprimjerenijeg oblika, metoda rada, izradi i primjeni sredstava i pomagala)
- prati zdravlje djeteta (kontinuirani pregledi, medikamentozna i druga terapija)
- sudjeluje u evaluaciji individualnog plana i programa sveukupnog stručnog rada tijekom procesa opservacije
- izrađuje stručno mišljenje s prijedlogom za najprimjereniji oblik odgoja i obrazovanja
- sudjeluje u stvaranju stručnog mišljenja s prijedlogom za najprimjereniji oblik odgoja i obrazovanja.

(Prema Glasniku, 1996.)

2.1.2. Rehabilitacijski rad

U dodatnu defektološku pomoć uključuju se učenici za koje je, nakon provedene pedagoške opservacije i postupka za utvrđivanje primjerenog oblika školovanja, utvrđeno da imaju poremećaje u ponašanju uvjetovane organskim faktorima i progradirajućim psihopatološkim stanjima.

Nadležan Županijski ured za prosvjetu rješenjem o primjerenom obliku školovanja određuje tim učenicima defektološku pomoć defektologa socijalnog pedagoga koja može iznositi od jedan do četiri rehabilitacijska sata tjedno.

Dodatna defektološka pomoć provodi se kroz neposredan rad s učenicima uz primjenu specifičnih odgojnih i rehabilitacijskih postupaka kojima se sustavno djeluje na poboljšanje funkcioniranja svakog pojedinog djeteta.

Sadržaj rada defektologa socijalnog pedagoga s učenicima s poremećajima u ponašanju uključuje:

- rehabilitacijski rad na podizanju nivoa emocionalne i socijalne zrelosti
- vježbe koncentracije
- vježbe za razvoj fine i grube motorike
- vježbe za razvoj lokomotorne koordinacije i lineacije
- vježbe za razvoj vidne percepcije, razlikovanja i pamćenja
- vježbe za razvoj slušne percepcije, razlikovanja i pamćenja
- vježbe za razvoj orijentacije i lateralizacije
- pomoć u usvajanju najprimjerenijih tehnika učenja

Neposredni rad s učenicima odvija se u individualnom i skupnom obliku.

Početak školske godine za svakog učenika specificiraju se vježbe za provođenje dodatne defektološke pomoći individualno izvedbenim programom rada. Ovisno o stupnju teškoće učenika i u dogovoru s učiteljem i stručnim suradnicima određuje se broj tjednih rehabilitacijskih sati.

Defektolog socijalni pedagog provodi i skupni rad s rizičnim učenicima. Ovaj oblik rada ima za cilj edukaciju, superviziju i suport učenika. Osnovni zadaci skupine su prorada osobnih iskustava, uživljavanje u iskustva drugih te priprema za adekvatniju komunikaciju.

Jedan od važnih zadataka socijalnog pedagoga odnosi se na profesionalno informiranje i profesionalnu orijentaciju učenika s poremećajima u ponašanju. Pri ostvarivanju ovog zadatka treba istaknuti suradnju sa svim subjektima ovog procesa: učenicima, roditeljima, stručnim suradnicima osnovnih škola i Zavodom za zapošljavanje.

2.2. Ustroj, uspostava i praćenje programa rada

Socijalni pedagog temeljem godišnjeg plana i programa rada izrađuje individualne programe rada za učenike, programe pedagoške opservacije te planove rada s učiteljima i stručnim suradnicima.

Programi rada prate se sustavnom evidencijom o svakom učeniku. Defektolog socijalni pedagog vodi dnevnik rada, izrađuje individualni didaktički pribor i pripreme za svakog pojedinog učenika.

2.3. Rad s roditeljima

Rad s roditeljima od velike je važnosti u provođenju rehabilitacijskog postupka. Velik broj roditelja ima pogrešnu sliku o stvarnim djetetovim

spособnostima te je od velike važnosti upoznati roditelja s razvojnim teškoćama djeteta kao i sa specifičnim metodama rada. Na taj način dolazi do mijenjanja stavova roditelja prema djetetu s teškoćama i većeg prihvaćanja osobnosti vlastitog djeteta.

Rad s roditeljima provodi se kroz tjednu razmjenu informacija, tematska predavanja na roditeljskim sastancima i savjetodavni rad.

U svrhu edukacije roditelja defektolog socijalni pedagog na roditeljskim sastancima upoznaje roditelje s poteškoćama u obitelji i školi koje mogu dovesti do pojave poremećaja u ponašanju kod djece osnovnoškolske dobi.

2.4. Suradnja s osnovnim školama, centrima za socijalnu skrb, centrima primarne zdravstvene zaštite, Centrom za odgoj, Centrom za odgoj i obrazovanje i ostalim ustanovama u čijoj su skrbi djeca i mladež s poremećajima u ponašanju

Suradnja s učiteljima odvija se kroz pomoć u pripremi, realizaciji i evaluaciji prilagođenih programa koji su kvalitativno i kvantitativno prilagođeni intelektualnim sposobnostima učenika te stupnju teškoća. Socijalni pedagog upoznaje učitelje s problemima učenika, daje upute za praćenje učenika i individualizaciju nastavnih planova i programa.

Suradnja sa stručnim suradnicima odvija se u svrhu dijagnosticanja i praćenja učenika s poremećajima u ponašanju.

Socijalni pedagog po potrebi sudjeluje u radu Učiteljskih i Razrednih vijeća te stručnim predavanjima educira učitelje za pravilan prihvata i rad s

djecom s poremećajima u ponašanju.

Treba naglasiti važnost suradnje s centrima za socijalnu skrb, centrima primarne zdravstvene zaštite, Centrom za odgoj i Centrom za odgoj i obrazovanje.

3. ZAKLJUČAK

Prikazanim radom defektologa socijalnih pedagoga u osnovnim školama na riječkom području pravovremeno se uočavaju učenici s najtežim poremećajima u ponašanju.

Osiguranjem uvjeta za provođenje primjerenog školovanja postiže se kvalitetna promjena djetetove slike o sebi te bolja socijalizacija u obiteljskoj i školskoj sredini.

Prije primjene novog defektološkog rada socijalnih pedagoga, učenici s poremećajima u ponašanju organske etiologije, izlučivani su iz školskog sistema kao neuspješni i teško odgojivi. Sada su ti učenici uspješni u osnovnoškolskom obrazovanju, pravilno profesionalno orijentirani i ne pojavljuju se kao maloljetni počinioci kaznenih djela. Ovakvim oblikom rada u potpunosti se provodi prevencija drugih pojava oblika poremećaja u ponašanju kod ove kategorije djece.

4. LITERATURA

1. Glasnik Ministarstva prosvijete i športa Republike Hrvatske, posebno izdanje, br. 4, Zagreb, rujna 1996.
2. Mustać V., Vicić M. Rad s učenicima s teškoćama u razvoju u osnovnoj školi, Školska knjiga Zagreb, 1996.

THE WORK OF DEFECTOLOGISTS SOCIAL PEDAGOGUES IN THE ELEMENTARY SCHOOLS IN TOWN RIJEKA

Summary

During the 80's all elementary schools in Rijeka were equipped with expert collaborators. The school year 1992/93 marks the beginning of the new form of defectological work based on new legislation. Defectologists/social pedagogues are giving additional defectological help to children manifesting behavioral disorders of physiological etiology. In their work they use specific educational and rehabilitational procedures planned to lead systematically toward an improvement in functioning of each individual child. The program includes yearly over a hundred elementary school children. Children included in this program show improved results and success in school and do not manifest other forms of behavioral disorders in the later period.